

manifest ten faveure van de glorieuze Vlaamse poëzie

door **Ilja Leonard Pfeijffer**

Uitgesproken op Het groot beschrijf van 29 april 2004

Dames en heren,

Dat het slecht gaat met de Belgische literatuur, behoeft geen betoog. Waar in het geval van proza een optimistische geest nog enkele flikkerende dwaallichtjes kan ontwaren in het duistere, zompige moeras van de middelmatigheid, daar is de situatie in het geval van de poëzie ernstig. Vanuit mijn onafhankelijke noordelijke positie is geen enkele andere conclusie mogelijk dan dat de Vlaamse poëzie in crisis is. Ik ben uit het Noorden naar u afgedaald om u van de ernst van de situatie te overtuigen. Maar ik kom met de beste bedoelingen. Ik zal u de symptomen beschrijven en een diagnose stellen met als enig doel u achter te laten met een recept dat tot genezing kan leiden. Want het is nog niet te laat. De kuur zal bitter zijn, maar dient gevolgd. In het belang van de jammerlijk verlepte Vlaamse poëzie, die ooit in haar gloriedagen een lichtend baken was voor de gehele Nederlandstalige dichtkunst. Hoort mij aan en genees haar. Het is nog niet te laat.

De symptomen.

Een objectieve en zeer illustratieve manier om het succes en de levenskracht van de Vlaamse poëzie te peilen, is het oordeel van de deskundige jury's van de diverse

poëzieprijzen van de afgelopen jaren tegen het licht te houden. De laatste en enige Vlaamse laureaat van de grootste prijs voor Nederlandstalige poëzie, de VSB Poëzieprijs, is Hugo Claus, die tien jaar geleden werd gelauwerd voor zijn bundel *De sporen*. Daar zal in mei, wanneer de prijs voor de elfde keer wordt uitgereikt, zeker geen verandering in komen, want voor de editie van dit jaar zijn, ondanks de aanwezigheid van een zeer invloedrijk Vlaams jurylid, vijf Nederlandse dichters genomineerd en geen enkele Vlaming. Deze verhouding is in de geschiedenis van de VSB Poëzieprijs geenszins uitzonderlijk. Ook voor de editie van 2003 was geen enkele Vlaamse dichter genomineerd. Van alle 55 genomineerden voor de VSB Poëzieprijs sinds zijn instelling in 1994 waren er slechts negen Vlamingen, waarbij ook nog dient te worden opgemerkt dat de hoogste concentratie Vlaamse genomineerden gemeten werd in de beginjaren van de prijs.

Voor de belangrijkste debuutprijs voor Nederlandstalige poëzie, de C. Buddingh'-prijs voor nieuwe poëzie, is de situatie niet rooskleuriger en dat is misschien een nog ernstiger indicatie voor de crisis waarin de Vlaamse poëzie verkeert. Want als de eeuwig jonge Hugo Claus als enige de eer van Vlaanderen hoog houdt bij de grotmensenprijs, dan lijkt de aanwas van jong talent een bittere noodzaak. Van de vijftien laureaten die de Buddingh'-prijs in zijn bestaan heeft opgeleverd, was er slechts één Vlaming: Erwin Mortier, die twee jaar geleden werd gekroond voor zijn bundel *Vergeten licht*. Ten overvloede vermeld ik dat ook hier de schokkende Vlaamse ondervertegenwoordiging niet kan worden toegeschreven aan nationalistische vooroordelen van Nederlandse juryleden. Ook voor de Buddingh'-prijs hebben vele deskundige Vlamingen zitting genomen in de opeenvolgende jury's. De concentratie Vlamingen in de jury's van de twee belangrijkste poëzieprijzen is astronomisch veel hoger dan de concentratie Vlaamse laureaten en genomineerden die dat heeft opgeleverd.

Er is nog een symptoom. Waar de Vlaamse poëzie vroeger nog in België werd uitgegeven, daar klampt elke zichzelf respecterende Vlaamse dichter zich tegenwoordig wanhopig vast aan de allure van de grote uitgeverhuizen in de Amsterdamse grachtengordel. Het visitekaartje van de in Vlaanderen uitgegeven poëzie is op dit moment de eindeloze reeks zwarte boekjes die uitgeverij Lannoo met onvermoeibaar optimisme uitstort over de markt en die stuk voor stuk onmiddellijk

verdwijnen in de vergetelheid, wat gezien de kwaliteit van de poëzie die zij bevatten, een zegening genoemd kan worden.

De Nederlandse poëzie van dit moment is oneindig veel rijker, gevarieerder, vitaler en spannender dan de Vlaamse, die als een vermoeide oude man bevend in zijn fauteuil voor zich uit zit te mummelen boven het vergeelde familiealbum van een verleden waar de zon nog scheen.

De diagnose.

Een vergelijking met de Nederlandse poëzie leert wat de Vlaamse poëzie van dit moment node ontbeert. Zij mist grandeur, lef, lol en avontuur. Wanneer we de meesterlijke poëzie van Hugo Claus, de grote verlakker en enige serieuze kandidaat om de eerste Nederlandstalige Nobelprijswinnaar te worden, deze *col hors categorie*, buiten beschouwing laten, dan is er geen enkele levende Vlaamse dichter van internationale allure en die is er ook al jaren niet geweest. Dit geeft het landschap van de Vlaamse poëzie de aanblik van een grijs glooiend laagland zonder toppen of vergezichten. Daar komt bij dat het de Vlaamse poëzie eveneens ontbreekt aan jonge honden. Terwijl in Nederland de podia worden beheerst door publiekstrekkers als Ruben van Gogh, Ingmar Heytze, Hagar Peters, Erik Jan Harmens en Tsjead Bruinja, daar zitten de jonge Vlaamse dichters als puistige pubers in zelfgebreide spencertjes zich trillend te schamen voor hun natte dromen over Derrida.

In Nederland is poëzie het domein van het theater, waar geschmierd en gezongen wordt en waar het publiek met satanisch genoeg wordt bespeeld met grollen, emoties en virtuoos vertoon van poëtisch vermogen.

In Vlaanderen is poëzie het domein van de academie, waar niemand van haar durft te genieten uit vrees voor de heilige intifada van het postmodern deconstructivisme of postconstructivistisch modernisme. De Vlaamse poëzie is verzand geraakt in de uitzichtloosheid van haar verkrampte *metadiscours*. Oké, Vlaanderen heeft Peter Holvoet Hanssen, die niet te beroerd is om tijdens de voordracht van zijn verzen te gaan degenslikken en vuurspuwen. Maar hij is de enige en hij is in zijn particuliere alchemistische obsessie eerder serieus te nemen als ongevaarlijke gek dan als dichter.

Wat de Vlaamse poëzie nog het meest ontbeert is avontuur. Het ontbreekt België aan dichters als Tonnus Oosterhoff, Arjan Duinker en Astrid Lampe, die gekenmerkt worden door een vorm van vrolijke en speelse eigenzinnigheid en die elk op een eigen manier poëzie schrijven die nergens op lijkt. Elk schrijven ze verzen die door niemand anders geschreven hadden kunnen worden. Ze delen de fascinatie voor het fragmentarische, de flarden en de ontregeling. Zij schrijven poëzie die eerder wil ontwortelen dan ontboezemen, die liever zintuiglijk is dan cerebraal, die niet betoogt, maar zingt. Het is poëzie die de taal niet zozeer gebruikt als een instrument voor de overdracht van gedachten en denkbeelden, als wel poëzie die in de taal zelf gebeurt en die met satanisch plezier de taal afbreekt, vergruist, drevelt en met voorhamers bewerkt om haar te verjongen en weer sprekend te maken. De reden dat de Vlaamse poëzie in een crisis verkeert is precies deze: het ontbreekt de blijmoedige en plezierige Vlamingen raar genoeg op dit moment aan dichters die hun loodzware ambities weten te combineren met speelse blijmoedigheid en plezier in het spel.

Hiervoor zijn drie oorzaken aan te wijzen. De eerste oorzaak is de verhouding die Vlamingen in het algemeen hebben met de Nederlandse taal. De reden dat de Vlaamse poëzie er niet in slaagt zich te verjongen in taalspel, is dezelfde reden waarom Belgen altijd alle taalspelletjes winnen op de Nederlandse televisie. Anders dan in Nederland is het Nederlands in België een zwaar bevochten verworvenheid. Hierdoor heeft in Vlaanderen de misvatting postgevat dat de taal heilig is. Hierdoor zit Vlaanderen opgescheept met dichters die gevangen zitten in de taal zoals zij is en die uit dankbaarheid en ontzag voor die taal de moed missen om los te breken door de taal te mishandelen.

De tweede oorzaak is de al eerder genoemde verstikkende grauwsliuier van de academie die over het Belgische poëzieklimaat hangt. In Nederland zou niemand het in zijn hoofd halen, met uitzondering van terecht verguisde prulpoëten als Ad Zuiderend, Martin Reints en Robert Anker, om poëzie op te vatten als het licht imbeciele zusje van de filosofie. En dat is precies wat in Vlaanderen eerder regel is dan uitzondering. Vind je het gek dat niemand iets stouts durft te doen in poëzie wanneer het klimaat heerst waarin alleen geschreven mag worden wat Derrida zou hebben goedgekeurd? Vind je het gek dat niemand lol durft te trappen in de poëzie,

wanneer de misvatting heerst dat elke regel, elk woord, elke syllabe, postmodern deconstructivistisch verantwoord moet zijn? Vind je het gek dat de poëzie in crisis verkeert, wanneer zij haar enige bestaansrecht ontleent aan paginalange citaten in moeilijk Frans en onnavolgbare essays aan de hand waarvan zij zou moeten worden verklaard?

Dit brengt ons op de derde oorzaak en die heeft een naam. Hij heet Dirk van Bastelaere. In zijn spastische vasthoudendheid aan ernst en ernstige filosofische uitgangspunten is hij de belichaming van de crisis van de Vlaamse poëzie. En in zijn ongeëvenaarde invloed op het Vlaamse poëzieklimaat is hij niet in geringe mate persoonlijk verantwoordelijk voor deze crisis. Ik zal zijn eigen poëzie bij deze gelegenheid onbesproken laten, uit piëteit, zullen we maar zeggen. Wat voor deze gelegenheid voldoende is, is om te memoreren hoe hij als Don Quichot van de ernst bij voortduring ten strijde trekt tegen Peter Verhelst. Hij laat geen gelegenheid voorbijgaan om diens poëzie te bevechten, te verguizen en belachelijk te maken. En laat Peter Verhelst nu bij uitstek de enige dichter zijn die Vlaanderen hoop geeft. Hij is de enige Vlaamse dichter die durft te spelen, die niet wars is van lol en experiment, die de taal niet als heilig beschouwt, die zich kan meten met Tonnus Oosterhof, Astrid Lampe en Arjen Duinker. In een land waar de steile paus van de ernst ten strijde trekt tegen de meest avontuurlijke dichter, heerst crisis.

De remedie.

Maar het is nog niet te laat. De Vlaamse poëzie kan nog van de ondergang worden gered. Ik geef u acht opdrachten.

1. Lees meer Tonnus Oosterhof, Astrid Lampe en Arjen Duinker.
2. Vaardig een verbod van minstens tien jaar uit op de woorden postmodernisme en deconstructivisme.
3. Verlies met *Tien voor Taal*.
4. Ontwikkel een meewarige afkeer of op zijn minst onverschilligheid ten opzichte van de Nederlandse taal.
5. Durf te lachen.
6. Houd ermee op de poëzie te zien als een serieuze zaak.
7. Verban Dirk van Bastelaere naar Nederland.
8. Eer Peter Verhelst met de grootste en belangrijkste prijs die u kunt verzinnen.

Het is nog niet te laat. Ik ben uit het Noorden gekomen om u te redden en ik heb u

gezegd wat u moet doen. Ik zal het niet nogmaals zeggen. Geloof me. Volg mijn opdrachten op en herstel de glorieuze Vlaamse poëzie in haar oude luister, opdat zij wederom een voorbeeld moge worden voor de gehele Nederlandstalige dichtkunst.